

استعفا در روز چهل و چهارم

وقتی نام عبدالحسین کلانتری برای نشستن روی صندلی معاونت فرهنگی ارشاد مطرح شد، پرسش‌ها و مطالباتی بود که به سمت دفتر او سرآزیز شد. حال بد نشو، پیش از آنکه کلانتری بخواد روی صندلی معاونت فرهنگی بنشیند، به گوشش رسیده بود. کلانتری

کار را سریع شروع کرد. شنبه ۲۸ مهرماه که منصوب شد، چهارشنبه همان هفته جمعی از اهالی نشر و کتابفروشان را جمع کرد تا بفهمد پیش را کجا گذاشته. پایان آن جلسه را کلانتری با جمله‌ای امیدوارکننده به تمام می‌رساند: «معتمد مشکل لاینحل وجود ندارد. برخی از مشکلات در کوتاه مدت و برخی هم در بلندمدت به کمک همه حل خواهد شد.» با گذشت چند هفته از ۲۸ مهرماه، حجم مسائل معاونت فرهنگی ارشاد باعث

شد، کلانتری در همان روزهای ابتدایی حضورش در ارشاد دولت چهاردهم، برای حل مسائل نشر از باقی وزارتخانه‌ها هم کمک بخواد: «برای حل مسائل باید یک لیست از آنها داشته باشیم و براساس آن یک به یک اقدام به حل مسائل کنیم. برخی مسائل عام حوزه نشر است. به صورت کلی اقتصاد فرهنگ در کشور دچار مشکل است. نتوانسته ایم مدلی ارائه دهیم که براساس آن هیچ‌یک از موضوعات فرهنگ و اقتصاد ذبح نشوند.»

کلانتری میهمان ۴۴ روزه معاونت ارشاد

که هنوز برای رسیدن به روزهای خوب نشر زمان زیادی باقی است. دوازدهم آذرماه تسنیم خبری را منتشر کرد مبنی بر اینکه کلانتری سه روزی می‌شود که به دفتر کارش نمانده و به احتمال زیاد استعفا داده است. دیروز خبر قطعی استعفا آمد و گویا کلانتری به دلایل مسائل شخصی و تداخل حجم کار معاونت فرهنگی با بیماری همسرش، صندلی بهارستان را ترک کرده است. حالا حوزه نشر مانده و مشکلاتش به اضافه ده ماه عقب افتادگی.

کلانتری در همان روزهای ابتدایی کار سعی کرد مسائل را دریاورد و قدم به قدم تغییرات مدنظر خودش را اجرا کند. در همان ابتدای حضور کلانتری در معاونت فرهنگی، ما هم در گزارش مسائل و مشکلات معاونت فرهنگی ارشاد را تحت عنوان گزارشی با نام «هزاران راه رفته» منتشر کردیم که مشکلات و مسائلی را که پیش روی کلانتری است به او نشان دهد اما با گذشت کمتر از یک ماه از حضور کلانتری در ساختمان خیابان بهارستان، خبری نشان داد

بازگشت به حالت کارخانه

و ایجاد فضایی غیرکلاسیک در هفته کتاب سخن گفت و در میانه سخنانش از ایده‌های تحولی نام برد: «یکی از مشکلات ما استفاده از مدل‌های کلاسیک ترویج کتابخوانی مانند مسابقات کتابخوانی است. باید تجربه‌های بدیع جهانی در حوزه ترویج کتابخوانی را دید و بررسی کرد و از ظرفیت صنایع خلاق و نرمی که وجود دارد استفاده کرد. انواع پارک‌ها و مراکز رشد فناوری در کشور وجود دارد و می‌توان از ظرفیت آنها نیز بهره برد.» با آنکه نمی‌توان از کلانتری و همکارانش چندان توقعی برای برگزاری متفاوت هفته کتاب داشت اما عملاً فاصله گرفتن از برگزاری برنامه‌های کلاسیک به قیمت عدم اجرای برنامه‌های خاص در هفته کتاب منتج شد و چند اقدام مانند کتابگردی معاون وزیر از برجسته‌ترین اقدامات این وزارتخانه در هفته کتاب بود. طبیعتاً مطالبات ناشران و فعالان حوزه نشر چیزی بیشتر از اقدامات انجام شده در این ۴۴ روز است. وضعیت فعلی حوزه نشر و گرانی کتاب کار را به جایی رسانده که دیگر گفتن از مشکلات این حوزه تبدیل به کلیشه شده اما مسائلی باید مدنظر معاون فرهنگی جدید باشد تا بتواند این حوزه را به دور از نگاه‌های سلیقه‌ای مرسوم مدیریت کند. برای آنکه دوباره کاری نکنیم و معاون فرهنگی جدید مجبور نشود اهالی فرهنگ را دوباره دور هم جمع کند، ما از میان دغدغه‌های اهالی نشر به موضوعاتی اشاره می‌کنیم که جواری یا شخص دیگری که مسئولیت معاونت را برعهده می‌گیرد باید به آن توجه کند.

صالحی برای آنکه پیش از این صندلی معاونت فرهنگی ارشاد خالی نماند، محسن جوادی را به عنوان سرپرست این معاونت منصوب کرد. برای اهالی نشر نام جوادی چندان ناآشنا نیست. جوادی در دولت دوازدهم هم معاونت فرهنگی ارشاد را برعهده گرفته بود و نزدیک به چهار سال سابقه همکاری با صالحی را در همین سمت دارد. پیش از منصوب شدن جوادی به سرپرستی ارشاد در دولت سیزدهم، جوادی از سوی صالحی حکم ریاست پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات را گرفته بود اما با کناره‌گیری کلانتری از مسئولیتش، دوباره به همان سمت قبلی ۳ سال قبل بازمی‌گردد. از دیگر سوابق علمی و مدیریتی جوادی می‌توان به معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاون پژوهشی دانشگاه قم، سردبیر فصلنامه پژوهش‌های فلسفی، مدیر گروه فلسفه اخلاق، سردبیر فصلنامه انجمن معارف و پژوهش‌های اخلاقی و... اشاره کرد. جوادی دارای ۳۰ مقاله و چند عنوان کتاب است و پیش از سال ۹۶ هم چندان از مسائل نشر دور نبوده. البته هنوز حکم صالحی برای جوادی دائمی نشده و موقتی است. با این حال، قطعاً مسائل، مشکلات و حتی مناسبت‌های حوزه نشر منتظر تصمیمات دولت چهاردهم نمی‌مانند. همان‌طور که این اتفاق برای کلانتری هم رخ داد. حدود یک ماه که از حضور کلانتری در ساختمان بهارستان گذشت، با مناسبتی همچون هفته کتاب روبه‌رو شد. کلانتری در سخنرانی‌های در بازه پیش از آغاز هفته کتاب از بازنگری‌ها

کتاب‌های غیرقانونی در رقابت با قانونی‌ها

در سال‌های اخیر تعداد فروشندگانی که کتاب‌های منتشرشده از ناشران معتبر را می‌خرند و در مکان‌های غیررسمی می‌فروشند، چند برابر شده و این موضوع دلیلی ندارد جز نبود قانون کیفری راجع به درگرازی که نزدیک به یک سال ونیم قبل با عنوان «نون قاچاق کتاب در جیب آقای خ» منتشر شد. «فرهنگستان» به وضعیت کنونی قاچاق

اگر بخوایم دو مناسب مهم معاونت فرهنگی ارشاد را نام ببریم، یکی از آنها هفته کتاب است که در میانه تغییرات به آن چندان توجهی نشد اما مورد دوم که حتی از اولین اتفاق هم مهم‌تر قلمداد می‌شود، نمایشگاه بین‌المللی کتاب است. نمایشگاه بین‌المللی کتاب در سال‌های اخیر دچار افتی چشمگیر شده بود که در سال آخر دولت سیزدهم سعی شد تا مجدداً نمایش سرپا شود. بخشی از این موضوع به خاطر اتفاقات سال ۹۹ تا ۱۴۰۱ است. اتفاقاتی که از کرونا گرفته تا مجازی شدن نمایشگاه، اقبال‌ها را نسبت به نمایشگاه کاهش داد اما همه خریداران کتاب در نمایشگاه می‌دانند که موضوع اصلی کاهش اقبال مردم به نمایشگاه مسئله گرانی است و نه چیز دیگر. همه چیز گران است و کتاب هم از این قاعده در این سال‌ها مستثنی نبوده است. مقایسه آمارهای قیمت کتاب در شش ماه نخست اسفند با سال گذشته نشان از آن دارد که قیمت هر صفحه کتاب ۲۳۱ تومان معادل ۳۹ درصد افزایش یافته است. معلوم نیست این افزایش ۳۹ درصدی تا پایان سال به بیش از ۴۰ درصد برسد یا خیر اما آنچه واضح است، کتاب هر روز نسبت به روز قبل در سید خانوار ایرانی کم‌رنگ‌تر می‌شود. با این وضعیت باید حوزه جواری می‌تواند از تجربه چندساله خود در دولت دوازدهم استفاده کند و افزایش قیمت‌ها را کنترل کند؟ قیمت‌هایی که هم رشد تصاعدی آن به وضعیت ناپایدار کاغذ در کشور مربوط است. در سال‌های اخیر یکی از دغدغه‌هایی که هر بار نام کاغذ به میان می‌آید، مطرح می‌شود مسئله کاغذ داخلی یا خارجی است. راهبردی بودن کاغذ به قدری در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته که بسیاری تنهارا بیرون رفت از بحران کاغذ را

کمتر از ۶ ماه تا نمایشگاه بین‌المللی مانده است

توجه کردن به تولید داخلی کاغذ می‌دانند اما هر بار به آغاز سال تحصیلی یا گرانی کتاب برخورد می‌کنیم، خریداران کتاب یا کتب دومی متوجه می‌شوند مسئله کاغذ در کشور به چیزی بیش از یک کارخانه تولید کاغذ نیاز دارد. کلانتری وقتی روی صندلی معاونت فرهنگی ارشاد نشست بود با چاپخانه داران هم دیداری داشت، دیدارهایی که نتیجه آنها قول حمایت گرفتن چاپخانه‌داران از معاونت فرهنگی ارشاد شد. مشخصاً چنین اتفاقی با آنکه مثبت است اما نمی‌تواند باعث تغییری جدی در صنعت نشر باشد. همان‌طور که کلانتری هم در صحبت‌هایش گفته بود، بدون حمایت وزارت اقتصاد نمی‌توان وضعیت صنعت نشر را سامان داد. برای سامان دادن به وضعیت فعلی نشر، به دو نکته نیاز جدی احساس می‌شود. نکته اول همراهی تمام دستگاه‌های ذی‌ربط برای احیای کارخانه‌های کاغذ است که چرخ‌های تولیدشان بیش از یک دهه است مانند سابق نمی‌چرخد و دول هم کردن مسئله واردات کاغذ است که هر سال با افزایش قیمت از رقم نهایی تولید کتاب را چند برابر می‌کند. جدای از رقم نهایی کتاب، بانگ‌های به نحوه برگزاری نمایشگاه بین‌المللی کتاب در ایران و سایر کشورهای آسیایی می‌توان به جزئیات گفت نمایشگاه کتاب تا رسیدن به سطح باقی کشورهای آسیایی زسان زیادی دارد. البته لازمه رساندن نمایشگاه داخلی به سطح باقی نمایشگاه‌های آسیا و جهان، حضور نمایندگان نشر ایران در نمایشگاه‌های بین‌المللی است. اتفاقی که در دولت سیزدهم بسیار کم رخ داد و به جز حضور در رویدادهای کشورهای منطقه، ایران چندان اقبالی به حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی نشان نداد.

اگر بخوایم دو مناسب مهم معاونت فرهنگی ارشاد را نام ببریم، یکی از آنها هفته کتاب است که در میانه تغییرات به آن چندان توجهی نشد اما مورد دوم که حتی از اولین اتفاق هم مهم‌تر قلمداد می‌شود، نمایشگاه بین‌المللی کتاب است. نمایشگاه بین‌المللی کتاب در سال‌های اخیر دچار افتی چشمگیر شده بود که در سال آخر دولت سیزدهم سعی شد تا مجدداً نمایش سرپا شود. بخشی از این موضوع به خاطر اتفاقات سال ۹۹ تا ۱۴۰۱ است. اتفاقاتی که از کرونا گرفته تا مجازی شدن نمایشگاه، اقبال‌ها را نسبت به نمایشگاه کاهش داد اما همه خریداران کتاب در نمایشگاه می‌دانند که موضوع اصلی کاهش اقبال مردم به نمایشگاه مسئله گرانی است و نه چیز دیگر. همه چیز گران است و کتاب هم از این قاعده در این سال‌ها مستثنی نبوده است. مقایسه آمارهای قیمت کتاب در شش ماه نخست اسفند با سال گذشته نشان از آن دارد که قیمت هر صفحه کتاب ۲۳۱ تومان معادل ۳۹ درصد افزایش یافته است. معلوم نیست این افزایش ۳۹ درصدی تا پایان سال به بیش از ۴۰ درصد برسد یا خیر اما آنچه واضح است، کتاب هر روز نسبت به روز قبل در سید خانوار ایرانی کم‌رنگ‌تر می‌شود. با این وضعیت باید حوزه جواری می‌تواند از تجربه چندساله خود در دولت دوازدهم استفاده کند و افزایش قیمت‌ها را کنترل کند؟ قیمت‌هایی که هم رشد تصاعدی آن به وضعیت ناپایدار کاغذ در کشور مربوط است. در سال‌های اخیر یکی از دغدغه‌هایی که هر بار نام کاغذ به میان می‌آید، مطرح می‌شود مسئله کاغذ داخلی یا خارجی است. راهبردی بودن کاغذ به قدری در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته که بسیاری تنهارا بیرون رفت از بحران کاغذ را

شفافیت را به معنای دقیقش دنبال کنید

منتشرشده، مسئله تیراژهای این کتاب‌هاست. حجم کتاب‌های با تیراژ ۱۰۰ یا ۲۰۰ نسخه در سال‌های اخیر بالا رفته و این موضوع دستمایه‌ای شده تاریخی بااستناد به حجم تولید نشر، وضعیت کتاب در کشور را مطلوب ارزیابی کنند در صورتی که آنچه مهم است آمار تیراژ است و نه حجم کتاب. به هر ترتیب، صندلی معاونت ارشاد مشخص نیست دست جوادی بماند یا به شخص دیگری برسد. با این حال، شخص تازه‌ای که روی صندلی ارشاد می‌نشیند با مسائلی مواجه خواهد شد که نیاز به برنامه و البته بازوی اجرایی در عرصه عمل دارد. کلانتری در آن ۴۴ روز معاونت ارشاد را برعهده گرفته بود، از باید‌هایی در حوزه حکمرانی گفت. او با اشاره به اینکه باید ابزارهای حکمرانی بازتعریف شود از برنامه‌های کلاسیک چون بالابردن ایامی چون هفته کتاب تا نوروز و یلدا هم سخن می‌گفت اما نکته‌ای که معاونت بعدی ارشاد باید به آن توجه کند، این است که در هنگام تحول در حکمرانی حواستان به ساعت هم باشد.

کلانتری پس از نشستن روی صندلی معاونت یکی از پرتکرارترین کلماتی که در مصاحبه‌ها به کار می‌برد، مسئله شفافیت است. البته این موضوع تنها به کلانتری هم محدود نمی‌شود و در ادبیات واژگانی مسئولان در چند سال اخیر، شفافیت واژه پرتکرار است. کلانتری هم که از این قاعده مستثنی نبوده در یکی از مصاحبه‌هایش پیش از ترک صندلی معاونت ارشاد، چندین بار به همین معاونت اشاره کرده است. کارگروه شفافیت شکل گرفته و یک به یک تمامی فعالیت‌های معاونت را رصد می‌شود. از جمله مواردی که شفافیت را در پی دارد، جهت اطلاع‌رسانی روی سایت درج می‌شود تا همه مطلع شوند. اما به جز تشکیل کارگروه شفافیت و دادن آمارها، نکته مهم‌تر مسئله مانور دادن روی آمارهایی است که ما را به ارزیابی دقیق‌تری از حوزه نشر می‌رساند. می‌توان گفت پایگاه‌های آماری ارشاد طی ۱۰ سال اخیر از مسئله افزایش حجم کتاب‌های منتشر شده در کشور، بسیار غافل بوده‌اند اما نکته مهم‌تر از حجم کتاب‌های

آقای معاون! میزبانی‌ها سلیقه‌ای است

از اهمیت قدرت ندادن به ابزارهای میزبانی بگوید. با این حال، آنچه حوزه نشر به دنبال آن است، بیش از آنکه حذف میزبانی باشد، اعمال میزبانی‌ها به شیوه‌ای منطقی و در چهارچوب و نظام قانونی شفاف و پایدار است. در سال‌های اخیر این موضوع به شکل متعددی رخ داده که نویسندگان و ناشران حوزه نشر در یک دولت کتابی را بدون میزبانی منتشر کردند و در دولت بعد همان کتاب مشمول میزبانی شده است. این شکل از اعمال میزبانی با آنکه موضوع اول صنعت نشر نیست اما مخاطبان، ناشران و نویسندگان را درگیر خود کرده است. اتفاقی که باعث شده، خریداری کتاب‌های غیرقانونی را افزایش داده و باعث ضرر دیدن ناشران قانونی شده است.

کلانتری در صحبت‌هایش در جلسه دوم آبان ماه با فعالان حوزه نشر، در بخش‌هایی از صحبت‌هایش به موضوع میزبانی‌ها اشاره می‌کند: «محورهای میزبانی و مقیاس آن باید مورد بازنگری قرار گیرد تا مدلی متناسب با شرایط جدید داشته باشیم و به رضایت جمعی و به حداقل‌هایی برای هم افزایی برسیم.» از آنجایی که اهالی رسانه اجازه حضور در این نشست را نداشتند، نمی‌دانیم صحبت‌های اهالی نشر درباره میزبانی‌ها چه بوده اما با صحبت کردن با مدیران انتشارات‌ها می‌توان به نکاتی رسید که حائز توجه است. از نویسنده گرفته تا صاحبان نشر همگی از میزبانی‌های سلیقه‌ای حوزه نشر گلّه‌مندند؛ اتفاقی که باعث شد چندین بار وزیر ارشاد دولت سیزدهم هم به آن واکنش‌هایی داشته باشد و

۴۰ سال پیش درباره فضائل و مناقب حضرت زهرا (س) نوشتم

سید مهدی شجاعی، نویسنده، در مراسم «سوزواره بانوی آب و آیین» با اشاره به رمان کشتی پهلو گرفته که درباره حضرت فاطمه (س) نوشته، گفت: «می‌شد در این فرصت درباره فضائل و مناقب حضرت زهرا (س) سخن بگویم، اما این کار را ۴۰ سال پیش به صورت مکتوب انجام دادم.» او افزود: «در تمام این سال‌ها تلاش کردم به برخی اهالی ادب بفهمانم که این اثر از نظر ساختار و مختصات یک رمان است، اما برخی اصرار داشتند نام روضه ادبی را روی آن بگذارند. من هم به خاطر ساحت مقدس حضرت زهرا (س) مقاومت نکردم و پذیرفتم. در آن سال‌ها که اعتقادات مردم تا این حد مضمحل نشده بود، این کتاب چند سال جزو پر فروش‌ها بود و مورد استقبال قرار گرفت.»

شجاعی در ادامه از وضعیت کتابخوانی، توجه جوانان به کتاب، جایگاه کتاب در سید خانوار و کاهش شمارگان کتاب انتقاد کرد و گفت: «به نظر می‌رسد این پرسش مهم باید مطرح شود که چگونه توانستیم متوسط چاپ کتاب را از ۵ هزار نسخه به ۲۰۰ نسخه برسانیم؟» وی افزود: «ما توانستیم در فرزندان احساس بی‌نیازی به کتاب ایجاد کنیم، تا جایی که از کتاب‌خوانان احساس غرور و افتخار می‌کنند. در کشور ما همگان برای انتشار آثار خود آزادند و چیزی به نام میزبانی وجود ندارد.»

فضای موزه هنرهای معاصر تهران را توسعه می‌دهیم

نادره رضایی، معاون هنری وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در پاسخ به این پرسش که تمهیدات معاونت هنری در قبال مسأله بازارچه لاله چیست، توضیح داد: «در مورد بازارچه لاله، پیگیری‌هایی از سوی رسانه‌ها و دیگر اهالی هنر در سال‌های گذشته انجام شده و مدیران نیز اقداماتی را صورت داده‌اند، اما همچنان این موضوع حل نشده باقی است. از یروود به معاونت هنری پیگیری موضوع بازارچه لاله در مجاورت موزه هنرهای معاصر هستیم و با وجود مصوبات قانونی که وجود دارد، باید این مسئله را به سرانجام برسانیم.» او تصریح کرد: «فضایی که بازارچه در آن قرار دارد متعلق به موزه هنرهای معاصر است و با در اختیار گرفتن آن می‌توانیم ضمن توسعه فضای موزه، به میزبانی موزه هنرهای معاصر تهران نیز سامان دهیم.» وی افزود: «به همکاران ما مأموریت داده‌ام تا ضمن بررسی موضوع، گزارش‌هایی برای ارائه آماده کنند.» معاون هنری ارشاد همچنین درباره مشخص شدن دبیرکل هنرهای تجسمی و رئیس شورای سیاست‌گذاری جشنواره تجسمی فجر اظهار کرد: «کار جشنواره هنرهای تجسمی فجر با معرفی دبیرکل و اعضای شورای سیاست‌گذاری آغاز شده و جلسات آن منظم برگزار می‌شود، اما اکنون درباره زمان انتخاب دبیرکل تجسمی و رئیس شورای سیاست‌گذاری نمی‌توانم اظهار نظر کنم.»